

“... Ze laten zich niet reduceren. Ze zijn niet representeerbaar. De claim van de complexiteit van hun opzet is onreducerbaar. Ze geven nooit de indruk in één oogopslag te kunnen worden bevat. Ze zijn ten volle *not done*: ze ontvouwen zich enkel in ervaring, als worden.”

(Bart De Baere over ‘artist publications’, in ‘Not done!’, M HKA, 2004)

Meaning through form: ‘artist publications’ in het M HKA

Evi Bert

Foto's: Christine Clinckx

Wat in het verleden *not done* was, is vandaag *bon ton*. Toch verzamelt M HKA al sinds de jaren tachtig (let wel: gestart tijdens de jaren zeventig met het ICC – het Internationaal Cultureel Centrum en waarvan M HKA ook het archief beheert) niet enkel kunstwerken in de hoedanigheid van kunstobjecten, maar onderzoekt meer nog een praxis, oeuvres en ‘mogelijkheden’. Het M HKA verwijst hiervoor graag naar de Duitse socioloog Niklas Luhman en zegt dat kunst gaat over het ‘andersdenkbare’. Kunst toont dat men de wereld anders kan benaderen dan door de band gebeurt, ze schept ‘mogelijkheidszin’. Dat is zichtbaar in de gehele collectievorming en in de manier waarop het museum vandaag verzamelt. Het gaat het museum “om een houding die openheid niet alleen tolereert, maar ze, in de vorm van polyfonie, ook opzoekt en stimuleert”.

TOEGANGSPOORT

Een museum voor hedendaagse kunst tracht immers altijd voorstellen te doen op de grens waar waarden mogelijk zijn maar nog niet door de tijd werden bevestigd zoals dat bij oude en moderne kunst wel het geval is. Het museum voor hedendaagse kunst is een toekomstmachine. M HKA wil kunst bieden als een bron van inzicht en een toegangspoort zijn tot de multipolaire wereld van vandaag. Hierbij gebruikt M HKA de naoorlogse avant-garde in deze regio als referentie, met de concepten beeld, actie en maatschappij als voortdurende richtlijnen. Meer nog denkt het museum na over wat kunst vandaag is door hierover te reflecteren, door tentoonstellingen te maken over minder bekende of zelfs ‘miskende’ genres in de hedendaagse kunst, en door deze te verzamelen en te onderzoeken.

Met boven vermeldde missie als vertrekpunt voor het verzamelen aankoopbeleid en via kleine aankopen, schenkingen en ruilovereenkomsten is sinds 25 jaar een rijke collectie met grote meerwaarde bijeengebracht.

Jaar na jaar ging er steeds grotere aandacht naar de meer ephemer en vluchtige materialen ontstaan binnen het hedendaagse kunstenveld. Zo beschreef voormalig directeur Flor Bex al in het jaarverslag van 1988: “Alle uitnodigingen van tentoonstellingen, documenten en foto's, dossiers opgestuurd door kunstenaars of galerijen en musea, worden alle nauwgezet in een archief geklasseerd op naam van de kunstenaar of andere rubrieken. In 1988

werden aldus 6000 dossiers aangelegd die in de archiefkasten met hangklassen reeds 16 meter in beslag nemen.”

M HKA heeft hier steeds op verder gebouwd met een bijzondere aandacht voor al wat er naast het gestandaardiseerde beeld van het oeuvre en de kunstwerken gebeurt en in het bijzonder met een sterke focus op ‘artist books’, ‘artist catalogues’, ‘artist inserts’, ‘artist magazines’, ‘artist novels’; boeken als drager van beelden, het boek of tijdschrift als object — en met objecten of kunst als roman maar ook ‘ephemera’ of ‘tussenwerken’ zoals M HKA ze noemt.

Vandaag bevat deze collectie ‘artist publications’ 2500 gecalogeerde items binnen een totale bibliotheekcollectie van 40.000 nummers (catalogi, tijdschriften, monografieën en theoretische werken). Daarnaast verzamelde het M HKA 100 lopende meter documentatie — en archiefmaterialen met essays, artikels audiovisuele materialen en duizenden uitnodigingen.

INZICHTEN

Tevens tracht M HKA alles wat onze kernkunstenaars creëren, en wat voor hen deel uitmaakt van hun artistieke kader, maar vaak in de schaduw blijft, te verzamelen. Kunstenaars brengen vaak kleinere ‘kunstuitingen’ in het museum die toch volwaardig artistiek zijn en die soms niet eenduidig formeel te catalogeren zijn. Het betreft voornamelijk multiples, edities, kleine objecten, items die door kunstenaars bewerkt zijn, ingrepen van kunstenaars in tijdschriften of drukwerk dat de kunstenaar heeft bepaald zoals uitnodigingen, brieven of unieke werkstukken. “*What makes a book or magazine an artist publication rather than a standard work? Intent. As a painting communicates a unity of expression, so does the publication formulated by the artist. It is not simply a vehicle for the transmission of information, but a physical work of art that reverberates upon repeated reading. The intention of the artist is to use the format of the book or the magazine not as a vessel of information, but as an amulet which can conjure images leading the reader in some unsuspected direction.*” (John Held Jr.) Dergelijke items geven vaak verrassende invalshoeken, ze kunnen bijzondere, soms ludieke aanvullingen bij de kernreferenties of kunstwerken vormen, ze geven inzichten in een oeuvre en ze brengen het beeld ervan vaak dichterbij hoe een kunstenaar het zelf benadert.

De collectie 'artist publications' is zoals hier boven beschreven door de jaren heen organisch gegroeid en zo kon M HKA onder meer diverse bepalende titels verwerven zoals; *26 Gasoline Stations* (1962) van Edward Ruscha, *Walls Paper* (1972) van Gordon Matta-Clark en *Side by Side* (1972) van Gilbert & George. Daarnaast zijn er verschillende ensembles ontstaan met de belangrijkste titels van Lawrence Weiner, Sol LeWitt, Joseph Kosuth en Peter Downsbrough voor wat betreft onder meer de conceptuele kunstenaars. Recent werden ook enkele lacunes in de sectie van de visuele poëzie opgevuld met aankopen van Paul De Vree, Alain Arias - Misson, Hans Clavin, Hans-Peter Feldmann en Luc Fierens. Daarnaast ontwikkelden we onder meer uitgebreide deelverzamelingen omtrent 'artist publicaties' van On Kawara, Ilya Kabakov, Antoni Muntadas, Jef Geys, Luc Deleu, Panamarenko, Robert Filliou (fluxus), Jimmie Durham en Luc Tuymans maar ook Ivan Kožarić en Mladen Stilinović. Wat Antwerpen of de lokale en hedendaagse verankering betreft heeft M HKA een grote aandacht voor de praktijk van Vaast Colson (°1977, Antwerpen). Sinds 1999 timmert deze kunstenaar ononderbroken aan zijn artistiek parcours, waarbij installaties en performances centraal staan. Ze zijn het resultaat van grondig nadenken en inspelen op de ruimte en het aanwezige publiek.

Persoonlijk en diepgaand contact zijn voor Vaast Colson zeer belangrijk en voor hem betekent kunst daadwerkelijk communicatie. Hij stelt constant zijn positie als kunstenaar en de positie van het kunstwerk in vraag. Veel acties en ingrepen uit de voorbije periode waren evenwel vluchtig. Hij zoekt in op deze acties met een reeks kunstenaarsboeken. De werken uit de voorbije periode beschouwt hij daarbij als grondstof, waarmee hij werkt en op een andere manier een standpunt inneemt. Daarnaast ontstaan er ook kunstenaarsboeken in samenwerking met andere kunstenaars of naar aanleiding van een tentoonstelling. Deze kunstenaarsboeken zijn vooral beeldend, en objectmatig van karakter. Zo werden recent o.a. volgende kunstenaarsboeken uitgebracht: *Daily Sleepdrunken Lists*, *Whilst The Master Sleeps*, in samenwerking met Nel Aerts; *Between Top And Turning Back On Se Repose*, een boek uitgebracht naar aanleiding van een verzoek van Whatspace om het openingsmoment te verzorgen van het muziekfestival Incubate in Tilburg; en in samenwerking met Dennis Tyfus (°1979, Antwerpen) *To Retitle An Object Daily During The Course Of A Show* en *Hüzün*. Ook van bovenvermelde Dennis Tyfus en diens audiolabel Ultra Eczema heeft M HKA alles van flyers tot LP's verzameld. Overal in Antwerpen kan je werk van Dennis Tyfus tegenkomen. Soms rechtstreeks

'HERE' van Peter Downsbrough, in *Not done!*, M HKA, 2004.

... SOMEBODY WRITES A BOOK
AND SOMEBODY PAINTS A BOOK
AND SOMEBODY WRITES ABOUT BOOKS
AND SOMEBODY PAINTS ABOUT BOOKS
AND SOMEBODY WRITES INTO PAINTED BOOKS
AND SOMEBODY PAINTS INTO WRITTEN BOOKS
AND SOMEBODY WRITES ON WRITTEN PAINTER'S BOOKS
AND SOMEBODY PAINTS ON PAINTED WRITER'S BOOKS

... A PAINTER WHO PAINTS BOOKS IS A PAINTER
AND A WRITER WHO WRITES BOOKS IS A WRITER
AND A PAINTER WHO WRITES BOOKS IS A PAINTER
AND A WRITER WHO PAINTS BOOKS IS A WRITER
AND A PAINTER WHO WRITES ABOUT PAINTERS' BOOKS IS A WRITER
AND A WRITER WHO PAINTS ABOUT WRITER'S BOOKS IS A PAINTER
AND A WRITER WHO WRITES ABOUT WRITER'S BOOKS IS A WRITER

... SOMEBODY'S BOOK CAN BE AN ARTIST'S BOOK
AND SOMEBODY'S ARTIST'S BOOK CAN BE HANDMADE
AND SOMEBODY'S HANDMADE BOOK CAN BE PRINTED
AND SOMEBODY'S PRINTED BOOK CAN BE OVERPAINTED
AND SOMEBODY'S OVERPAINTED BOOK CAN BE PERFORATED
AND SOMEBODY'S PERFORATED BOOK CAN BE A CONCEPT
AND SOMEBODY'S BOOK-CONCEPT CAN BE A CUTTED FRAGMENT
AND SOMEBODY'S CUTTED BOOK-FRAGMENT CAN BE A NETWORK-PROJECT

... A POLITICAL BOOK CAN'T BE AN ARTIST'S BOOK
BUT AN ARTIST BOOK CAN BE POLITICAL
AND A PSYCHOLOGICAL BOOK CAN'T BE AN ARTIST BOOK
BUT AN ARTIST'S BOOK CAN BE PSYCHOLOGICAL
AND A ECOLOGICAL BOOK CAN'T BE AN ARTIST'S BOOK
BUT AN ARTIST'S BOOK CAN BE ECOLOGICAL
AND A PHILOSOPHICAL BOOK CAN'T BE AN ARTIST'S BOOK
BUT AN ARTIST'S BOOK CAN BE PHILOSOPHICAL

... SOMEBODY IS THINKING ON MAKING ARTIST'S BOOKS
AND MAKING A DIARY
SOMEBODY IS THINKING ON MAKING DIARIES
AND IS MAKING A BRUSH-PROOF
SOMEBODY IS THINKING ON MAKING BRUSH-PROOFS
AND IS MAKING A FINGER-PRINT
SOMEBODY IS THINKING ON MAKING FINGER PRINTS
AND IS MAKING A FOOT-NOTE

(Günther Ruch, FOOT-NOTES, Switzerland)

The Book Lovers, in *Persoonlijkheidstest*, M HKA, 2012.

op een muur aangebracht, soms op een sticker of een affiche. Het werk van Dennis Tyfus neemt een bijzondere plaats in binnen zowel de internationale als de Antwerpse kunstscène. Tyfus vraagt zich nooit af hoe hij iets zou kunnen maken dat bij kunst aansluit of dat als kunst beschouwd zou kunnen worden door de toeschouwer. Hij is eerder voortdurend in de weer met talloze activiteiten die voor hem van vitaal belang zijn: muziek, tekenen, magazines, posters, lp-covers, radioprogramma's, concerten en performances.

THE BOOK LOVERS

Sinds 2012 heeft M HKA ook stappen gezet naar meer verbreding met de opstart van een deelcollectie omtrent 'art writing'. In samenwerking met de buitenlandse curatoren David Maroto en Joanna Zielińska is het traject 'The Book Lovers' gestart waarbij op een systematische manier het fenomeen van kunstenaarsnovelles wordt onderzocht. Vandaag is er een collectie van 400 titels samengebracht. Met dit onderzoek trachten we enkele vragen te beantwoorden: Is literatuur uitgegroeid tot een nieuwe tool voor uitgebreide narratieven in de beeldende kunst? Wat zijn de gevolgen voor productieprocessen wanneer je een louter tekstuele vorm bovenop een verhaal plaatst? Is het mogelijk om een relatie met de conceptuele kunst, of relationele esthetiek te vinden, of is dit een geheel andere artistieke vorm? *Collective writing*, fictieve kunstenaars en schrijvers, *ghostwriters* ... wat is de positie of relatie tegenover auteurschap en de omscholing van de kunstpraktijk?

Vorig jaar reisde de volledige collectie kunstenaarsromans naar New York voor een presentatie in The Elisabeth Foundation for the Arts in New York en de Appel arts centre in Amsterdam waar bezoekers voor de eerste keer de romans niet alleen konden inkijken, maar ook konden kopen. De nouvelles van onder meer Jill Magid (USA), Roei Rosen (Israel), Lindsay Seers (UK), Goldin+Senneby (Sweden), Alexandre Signh (France) en Julia Weist (USA) en installaties werden er samengebracht. Begin 2015 wordt de collectie kunstenaarsromans samen met enkele performances gepresenteerd in Cricoteka - The Centre for the Documentation of the Art of Tadeusz Kantor in Krakau.

M HKA zoekt dus de 'hele kunstenaar' in beeld te brengen, ook diens betrokkenheid met en visie op publiek en maatschappij, ook de inzichten die achter het werk liggen. Kunstenaarsboeken, affiches, uitspraken, wijzen van tentoonstellen, ze zijn voor kunstenaars een integraal en belangrijk deel van hun kunstenaarschap. Vaak maar niet altijd, in meerdere of mindere mate, en hoe dan ook in een eigenzinnige samenhang.

De dubbele verzamel focus van het M HKA — op zowel de kunstwerken als ephemera, op de gehele praxis — is wat een publieke instelling dient te verzamelen, naar 'inzicht': een breed, gedeeld en toegankelijk inzicht in kunst, haar ontwikkelingen en mogelijkheden. Zonder inzichten is een collectie cultureel en maatschappelijk waardeloos. ■■

Literatuurlijst/Bibliografie:

- Flor Bex, *Jaarverslag 1988*, 1988
- *Collectiebeleidsplan Museum van Hedendaagse Kunst Antwerpen 2013*, M HKA, 2013
- Vanbelleghem, Kurt, *not done! (het kunstenaarsboek) (the artist's book)*, Gent, Imschoot Uitgevers, 2004
- Bleus, Guy, *Art is Books*, 1991
- Zutter, Jörg, *Kunstenaarsboeken uit het Other Books & So Archive Amsterdam (Artists' Books from the Other Books & So Archive Amsterdam, Stedelijk Museum Schiedam, Schiedam, 1981*
- Bleus, Guy, *Kunstenaarsboeken uit het archief van Guy Bleus - 42.292 - E/E/N/F/E/E/S/T*, Literair Museum, Hasselt, 1998
- *Kunstenaarsboeken: twaalf benaderingen*, Museum Waterland, Pumerend, 1982
- Moeglin-Delcroix, Anne, *Esthétique du livre d'artiste - Une introduction à l'art contemporain*, Le mot et le reste / Bibliothèque Nationale de France, France, 2012
- Fusco, Maria, *Hoe moeilijk het is te sterven - De Kunstenaarsroman*, in: *Metropolis M*, N°2 - 2010, p.54 - 63